

УДК 374.31

О. В. Білик,

викладач

(коледж Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського)

aleck.bilik@mail.ru

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕЛЕКТРОПОБУТОВОЇ ТЕХНІКИ

Анотація

У статті розглядаються проблеми формування самоосвітньої компетентності в процесі вивчення електротехнічних дисциплін у майбутніх фахівців з електрообутової техніки. Виокремлено основні компоненти, які є складовими самоосвітньої компетентності для майбутніх техніків електриків. Для формування самоосвітньої компетентності майбутнього фахівця необхідно передбачити розробку навчально-методичного забезпечення, враховуючи особистісні потреби та побажання самих студентів. Крім цього, необхідно створити умови та середовище, які будуть сприяти формуванню та розвитку необхідних компонентів.

Ключові слова: дослідження, рефлексивність, діяльність, самоосвіта, самоосвітня компетентність, техніки-електрики.

Summary

The article deals with the formation of future specialists' in electrical appliances self-education competency in the process of studying electrical engineering disciplines. Substantive work forms and develops during processes of studying and education. It should be construed as solution of system of teaching objectives which can be setting in given teaching situations and provide presented operations. Such actions can be classified as substantive, monitoring and secondary.

Key words: self-educational competence, self-education, engineer-electrician, research, reflexivity, activity.

Постановка проблеми. Сьогодні компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців розглядається як найважливіше концептуальне положення оновлення змісту освіти, який покладено в основі розроблення нового покоління стандартів вищої школи через формування нової системи діагностичних засобів із переходом від оцінки знань до оцінки компетенцій та визначення рівня компетентності в цілому [1, 2; 2].

При визначенні основних компонентів самоосвітньої компетентності, які потрібно цілеспрямовано формувати і розвивати у процесі навчання електротехнічних дисциплін у майбутніх техніків-електриків необхідно враховувати основні вимоги до підготовки молодших спеціалістів з електрообутової техніки, предметну сферу та вікові особливості студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні дослідники А. Вербицький, І. Зимня, О. Ларіонова, О. Пометун, А. Хуторський та ін. розглядають питання запровадження компетентнісного підходу в освіту, проблеми розвитку та формування самоосвітньої, професійної та інших компетентностей у процесі навчальної діяльності майбутніх фахівців.

Мета статті – розглянути та обґрунтувати основні компоненти самоосвітньої компетентності майбутніх техніків-електриків у процесі навчання електротехнічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. У відповідності до рекомендацій Державного стандарту освіти [3], а також освітньо-професійної програми структура змісту навчання молодшого спеціаліста техніка–електрика включає вивчення електротехнічних дисциплін, що є фундаментальними для фахівця з ремонту електропобутової техніки. Метою вивчення електротехнічних дисциплін є теоретична та практична підготовка молодших спеціалістів у галузі електротехніки та електроніки настільки, щоб вони могли вибирати необхідні електротехнічні, електронні, електровимірювальні пристрої, вміти їх правильно експлуатувати під час ремонту електропобутової техніки [4; 5] “Сьогодні вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей студентів, їх умінь самостійно здобувати нові знання та розв’язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства” [6, 177].

Терміни “компетенція” і “компетентність” останнім часом широко розглядається та використовуються в дослідженнях з проблем теорії навчання та виховання. Аналіз психолого-педагогічної та наукової літератури свідчить, що різними вченими та методистами ці поняття трактуються по-різному.

Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності. Тобто компетенцію слід розуміти як задану вимогу, норму освітньої підготовки особистості, а компетентність – як реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності; як володіння людиною відповідною компетенцією, включаючи її особистісне ставлення до неї та предмета діяльності [7].

Спільним, на нашу думку, у всіх визначеннях є розуміння компетентності у навчанні як набутої характеристики особистості, що сприяє успішному входженню молодшої людини в життя сучасного суспільства.

У процесі нашого дослідження компетентність будемо розглядати як особистісно-професійну системну характеристику якостей людини, яка забезпечує її успішну діяльність у професійній та соціальній сферах, сприяє саморозвитку і самовдосконаленню в умовах постійних змін.

Формування самоосвітньої компетентності має велике значення в будь-якому вигляді професійної діяльності, особливо, коли цей вид діяльності лише формується.

Сьогодні вітчизняні та зарубіжні науковці розглядають поняття “самоосвітньої компетентності”. Самоосвітня компетентність не має кінцевих обрисів і триває протягом усього життя людини [8, 140].

У нашому дослідженні самоосвітню компетентність будемо розглядати як, вміння оновлювати технічну та оперативну частину свого професійного досвіду, усвідомлення необхідності підвищення свого професійного рівня протягом життя, саморозвитку й самоосвітньої діяльності.

Узагальнюючи сказане, а також враховуючи основні вимоги до підготовки молодших спеціалістів з електропобутової техніки, предметну сферу, вікові особливості студентів, необхідно визначити основні компоненти самоосвітньої компетентності, які потрібно цілеспрямовано формувати і розвивати у процесі навчання електротехнічних дисциплін у майбутніх техніків-електриків.

Внаслідок вивчення цих дисциплін студенти повинні засвоїти закони електротехніки, сучасні методи розрахунку електромагнітних процесів у колах та електротехнічних пристроях, методи аналізу і синтезу кіл з різними параметрами джерел електричної енергії та властивостями елементів кіл. Крім цього, повинні вміти: пояснювати фізичний зміст законів електротехніки, самостійно проводити дослідження електромагнітних процесів в електротехнічних пристроях та режимів роботи електричних кіл, виконувати розрахунки режимів роботи електричних кіл, розв'язувати задачі синтезу кіл із заданими характеристиками.

За програмою електротехнічних дисциплін, студенти повинні знати:

- основні закони електротехніки для електричних і магнітних кіл;
- методи вимірювання електричних і магнітних величин, принципи роботи основних електричних машин та апаратів, їхні робочі і пускові характеристики;
- параметри сучасних [напівпровідникових](#) пристроїв: підсилювачів, генераторів, вторинних джерел живлення, цифрових перетворювачів;
- основні типи і області застосування електронних приладів і пристроїв;
- принципи роботи сучасних електротехнічних і електронних пристроїв.

Компетентність має три складові: знанняву (когнітивну), емоційно-ціннісну та діяльнісну. Знання – запам'ятовування та відтворення вивченого матеріалу від конкретних фактів до цілісних теорій, пригадування відповідних відомостей можна вважати знаннявим компонентом, що буде визначатися як вміння отримувати знання в своїй предметній галузі засобами інформаційно-комунікаційних технологій. З точки зору самоосвітньої компетентності знаннявий компонент необхідний для накопичення знань із відповідної предметної галузі, здійснення певної пошукової та дослідницької діяльності, впровадження інновацій, здійснення організаторської роботи у своїй професійній діяльності тощо.

Формування самоосвітньої компетентності можливо в процесі розвитку такого компоненту, як рефлексивність. З точки зору формування самоосвітньої компетентності рефлексивність – це усвідомлення студентом основ системи власних знань і мислення, власної індивідуальності та призначення, які виявляються в аналізі його предметної діяльності та її продуктів.

За допомогою рефлексивності в студентів можна формувати такі уміння:

- здійснювати контроль своєї діяльності – як розумової, так і практичної;
- визначати послідовність та ієрархію етапів своєї діяльності;
- бачити та виявляти протиріччя;
- перетворювати пояснення аналізованої проблеми залежно від мети та умов.

Рефлексія в освіті – процес усвідомлення суб'єктом формування власної діяльності, мета якого є згадати, виявити, усвідомити основні компоненти діяльності – її зміст, способи, проблеми, отримані результати, ставлення студентів один до одного та педагога, ставлення до діяльності.

Отже, рефлексивність як компонент самоосвітньої компетентності є визначення особистістю окремих елементів власної діяльності за ступенем їх значущості для досягнення певної мети.

Відбиття отриманих знань в практичній діяльності у вигляді умінь і навичок визначає діяльнісну функцію компетентності в структурі особистості.

Діяльність – це специфічний вид активності людини, спрямований на пізнання і творче перетворення навколишнього світу, включаючи самого себе і умови свого існування. Діяльність людини носить продуктивний, а не тільки споживчий характер.

Предметна діяльність людини формується і розвивається в навчанні і вихованні тощо розглядається навчальна діяльність як процес розв'язування системи навчальних задач, що задаються у певних навчальних ситуаціях і передбачають певні навчальні дії – предметні, контрольні та допоміжні. Підхід, при якому навчальна діяльність розглядається як система процесів розв'язування певних задач, розкриваючи суть управління навчальною діяльністю, має велике значення для розробки систем комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання [9].

Діяльність як компонент самоосвітньої компетентності будемо розглядати як процес пізнання та засвоєння соціального досвіду стосовно своєї професійної галузі, усвідомлення структури своєї діяльності та її результатів, підвищення рівня самоосвіти засобами комп'ютерних технологій.

З метою формування самоосвітньої компетентності процес навчання необхідно організувати як дослідження студентами певних процесів і явищ, що виконується у взаємодії між ними, використовуючи при цьому засоби ІКТ та надаючи навчальній діяльності творчого дослідницького характеру, а результатом навчання повинно бути не тільки отримання знань, умінь та навичок, а й вироблення власних суджень.

У процесі нашого дослідження, під дослідницьким компонентом самоосвітньої компетентності будемо розуміти характеристику особистості, яка проявляється в готовності зайняти активну позицію по відношенню до своєї професійної діяльності і себе як її суб'єкта, здатний переносити дослідницький підхід на різні сфери діяльності і застосовувати в різних ситуаціях. Майбутній фахівець з електропобутової техніки повинен ставити перед собою мету – якнайкраще підготуватися до майбутньої професійної діяльності. Варто врахувати, що найважливішими внутрішніми передумовами, що визначають ефективність формування самоосвітньої компетентності, є:

- сформовані на достатньому рівні потреби та мотиви працювати над собою;
- розвинута самосвідомість та самокритичність;
- високий рівень розвитку вольових якостей, самоконтролю та самооцінки;
- оволодіння теоретико-методологічними основами роботи над собою;
- психологічна готовність до постійної роботи із самовиховання.

Висновки. Отже, самоосвітню компетентність майбутніх техніків-електриків будемо визначати як комплексну особистісну характеристику, що виражається у сукупності знаннєвого, рефлексивного, діяльнісного та дослідницького компонентів, що враховують особисте відношення до процесу

самостійного набуття знань, вмінь та навичок, та здатності використовувати їх у своїй професійній діяльності.

Таким чином, при організації навчально-виховного процесу з метою формування самоосвітньої компетентності майбутнього фахівця з електропобутової техніки необхідно передбачити:

- створення освітньо-виховного середовища, що має сприяти формуванню та розвитку необхідних компонентів майбутнього фахівця;
- сприяння активізації мотивації до самоосвіти та самовиховання студентів;
- розробку навчально-методичне забезпечення процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців;
- здійснення педагогічного керівництва процесом формування та розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців, враховуючи особистісні потреби та побажання самих студентів.
- розробку навчально-методичне забезпечення процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шинкарук В. Д. Комплекс нормативних стандартів вищої освіти / В. Д. Шинкарука, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський. – К. : МОН України ІТІЗО, 2008. – 24 С.
2. Шинкарук В. Д. Лист Міністерства освіти і науки України щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти / В. Д. Шинкарук. – К., 2008. – 484 с.
3. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионалов : [Издательство Московского психо-социального института] / А. А. Деркач. – Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – 752 с.
4. Кремінь В. І. Енциклопедія освіти : [Акад. пед. наук України] / В. І. Кремінь. – К.: Юрніком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Ортинський В. Л. Педагогіка віщої школи : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
6. Драч І. І. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти [Проблеми освіти: наук.- метод.зб.] / І. І. Драч. – К.: Інститут інноваційних технологій змісту освіти МОН України. – 2009. – Вип.58. – Частина 1. – 180 с.
7. Хуторской А. В. Современная дидактика / А. В. Хуторской. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с.
8. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості вчителя [навч. посібник] / С. О. Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
9. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения / Е. И. Машбиц. – М.: Педагогика, 1988. – 131 с.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2017